موزه ملی ایران

موزه
ایران باستان

بخش دوران تاریخی، طبقهٔ همکف، موزهٔ ایران باستان

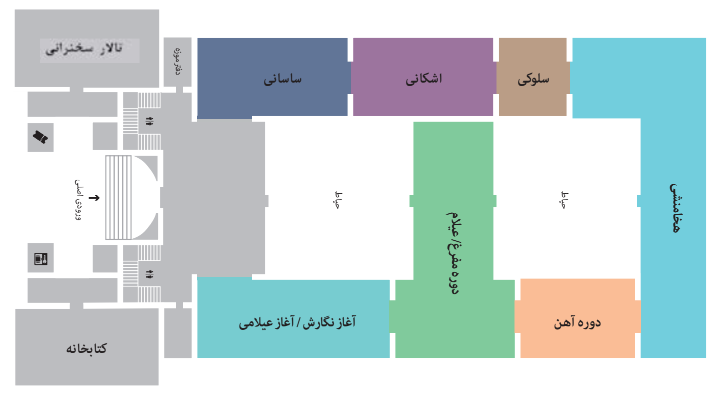

عیلامی‌ها نخستین شهرها را در جنوب و جنوب‌غرب ایران (خوزستان و فارس) بنا کردند. تاریخ تمدن عیلام به چهار دورهٔ اصلی آغاز عیلامی (حدود ۳۳۰۰ تا ۲۷۰۰ پیش‌ازمیلاد)، عیلام قدیم (حدود۲۷۰۰ تا ۱۵۰۰ پیش‌ازمیلاد)، عیلام میانه (حدود ۱۵۰۰ تا ۱۱۰۰ پیش‌ازمیلاد) و عیلام نو (حدود۱۰۰۰ تا ۵۳۹ پیش‌ازمیلاد) تقسیم می‌شود. از هر چهار دوره در تاریخ عیلام آثار فراوانی برجای مانده، اما دورهٔ عیلام میانه اوج قدرت این تمدن به حساب می‌آید. زیگورات چغازنبیل و مجموعه بناهای اطراف آن از مهم‌ترین بقایای معماری این دوره است و آثار مهمی چون پیکرهٔ سفالی گاو با کتیبه‌ای بر پشت آن، لوله‌های شیشه‌ای، آجرنوشته‌ها، پلاک‌های تزیینی دیوار و گُل‌میخ‌های کتیبه‌دار از این دوره در تالار موزه به نمایش درآمده است. با آنکه عیلامی‌ها شیوهٔ نگارش خاص داشتند، در حدود ۲۲۰۰ پیش‌ازمیلاد خط میخی را، که به دلیل نگاره‌های میخ‌مانند آن به این نام خوانده می‌شود، از همسایگان غربی خود در بین‌النهرین برگرفتند، با زبان خود انطباق دادند و به کار بستند. از آن پس در عیلام، دو خط عیلامی و اکدی (و گاهی سومری) به منظورهای گوناگون به کار رفته است.

پیکرهٔ سفالی گاو، چغازنبیل
خوزستان، ۱۲۵۰ پیش‌ازمیلاد

حدفاصل دورهٔ مفرغ و امپراتوری هخامنشی در تاریخ ایران با نام «دورهٔ آهن» شناخته شده است که ویژگی فنی آن آشنایی با چگونگی ذوب فلز آهن است. نکتهٔ دیگری در مورد این دورهٔ زمانی، گسترش توانمندی سفالگران در ساخت فرم‌های متنوع خصوصاً فرم‌های جانوری است که نمونه‌های آن از کرانه‌های دریای مازندران تا گیلان و تالش در گورستان‌های متعدد به دست آمده است.

ویژگی‌های مشهود دورهٔ آهن الگوهای نسبتا مشابه در آیین تدفین است که به نظر می‌رسد متأثر از اعتقاد به زندگی پس از مرگ بوده، که به قرارگیری اشیاء فراوان در درون گورها می‌انجامد. از جمله آثار مهم به‌دست‌آمده از این گروه یافته‌های عمارلو، کلورز، مارلیک و املش (گیلان)، سیلک (کاشان)، قیطریه (تهران)، خوروین (البرز) و ... است. از برخی محوطه‌های دورهٔ آهن همچون حسنلو (آذربایجان غربی)، زیویه (کردستان)، باباجان (لرستان) و نوشیجان (همدان) بقایای آثار معماری نیز به دست آمده است.

همچنان‌که اشاره شد دستیابی به فن ساخت اشیاء آهنی به‌ویژه در زمینهٔ تولید جنگ‌افزار، زیورآلات و ادوات کشاورزی، دلیل اصلی نام‌گذاری این دوره است، گرچه هنوز فلز مفرغ بیشترین استفاده را داشته است.

جام زرین
تپه مارلیک، گیلان، دورهٔ آهن، هزارهٔ اول پیش‌ازمیلاد

وجود بقایای بسیار از تدفین اسب با یراق‌آلات مفرغی (گاه در کنار تدفین‌های انسانی و گاه به صورت منفرد) نشان از اهمیت زیاد اسب در این دوره دارد. حکومت‌های بومی فراوانی در این بازهٔ زمانی شکل گرفت که از برخی از آن‌ها اطلاعاتی محدود در حد نام و حدود قلمرو و از برخی دیگر مانند مانااها (در جنوب دریاچهٔ ارومیه) آثار شاخصی چون آجرهای لعابدار از دو محوطهٔ باستانی رَبَط و قلایچی در آذربایجان غربی و عاج‌های زیویه در کردستان باقی مانده است. حکومت اِلیپی را با محوطه‌های سُرخ‌دُمِ لُری و سُرخ‌دُمِ لَکی لرستان در باستان‌شناسی ایران می‌شناسند که البتهٔ همهٔ این حکومت‌ها بعدها در درون ماد ادغام شدند و زمینهٔ تشکیل امپراتوری هخامنشی را فراهم آوردند.

آجر لعابدار
قلایچی، بوکان، آذربایجان غربی
سدهٔ هفتم پیش‌ازمیلاد

دورهٔ هخامنشی
(۳۳۰ - ۵۵۹ پیش‌ازمیلاد)

امپراتوری پارسی هخامنشی، که در حدود ۲۵۰۰ سال پیش شکل گرفت، در گسترده‌ترین شکل جغرافیایی‌اش از دریای اژه و مدیترانه و مصر در غرب تا هند و کوه‌های هندوکش در شرق را دربر می‌گرفت. اسناد به‌جای‌مانده از دورهٔ هخامنشی نشان می‌دهدهٔ به‌کارگیری خط در دستگاه حکومتی آنان بسیار گسترده است. در این اسناد مدارک گستردهٔ حسابداری و مدیریت، حقوق و دستمزد کارگران و سایر جزئیات مدیریتی این دوره به چشم می‌خورد.

داریوش بزرگ برای نخستین‌بار در ایران سکّه ضرب کرد و فنون گوناگون به‌ویژه سنگ‌تراشی و فلزکاری در این دوره شکوفا شد. نقش‌برجستهٔ بارعام تخت‌جمشید، ستون سنگی با سرستون به شکل دو گاو پشت‌به‌هم، تندیس سنگی داریوش، که بر پایه‌ای استوار است و به فرمان وی در مصر ساخته شده و پیکرهٔ سنگی پنه‌لوپه نمونه‌های شاخص این دوره‌اند. در این دوره، با استفاده از سنگ لاجورد و ترکیبی از خمیر آبی اشیایی مانند پیکرهٔ شیر نشسته، گاو و سردیس شاهزادهٔ هخامنشی ساخته شده است.

پیکرهٔ سنگی داریوش، شوش، خوزستان، دورهٔ هخامنشی

پیکرهٔ سنگی سگ
تخت جمشید، فارس
دورهٔ هخامنشی

دورهٔ سلوکی
(۱۴۶ - ۳۱۳ پیش‌ازمیلاد)

پس از حملهٔ اسکندر، جانشینان وی در ایران حکومت سلوکی را بنیاد نهادند. از پیامدهای تأسیس حکومت سلوکی در ۳۱۳ پیش‌ازمیلاد در ایران رواج هنر و فرهنگ هلنی، ساخت پیکرک‌های مفرغی خدایان یونانی مانند زئوس، هرمس، دمتر، سکه‌هایی با ترکیب چهرهٔ اسکندر و ایزدان همراه با خط یونانی و همچنین احداث معبد لائودیسه در نهاوند است. سنگ‌نوشتهٔ یادمان این بنا که به دستور آنتیوخوس سوم نگاشته شده و همچنین بخش‌هایی از پیکرهٔ مفرغی یک سردار سلوکی، که از معبد شمی در ایذه (خوزستان) به دست آمده، از آثار به‌نمایش درآمده در موزهٔ ایران باستان است.

چهرهٔ مفرغی یک سردار سلوکی، شمی، خوزستان

سنگ‌نوشتهٔ یونانی معبد لائودیسه،
نهاوند، همدان، دورهٔ سلوکی

پیکرهٔ مفرغی زئوس
نهاوند، همدان
سلوکی

دورهٔ اشکانی
(۲۵۰ پیش‌ازمیلاد تا ۲۲۴ میلادی)

اشکانیان که سوارکارانی سلحشور و تیراندازانی ماهر از شمال شرق ایران بودند، حکومتی تشکیل دادند که به نام بنیان‌گذار آن، اشک اول، اشکانی نامیده شد. اشکانیان حدود ۵۰۰ سال بر ایران حکومت کردند. کشف آثاری از این دوره در شهرهایی مانند نسا در ترکمنستان، هکاتوم‌پلیس یا شهر صددروازه، دورا اروپوس در ساحل فرات، هاترا، پالمیر (شهری تجاری در سوریه) و منطقهٔ الیمایی‌ها در خوزستان نشان‌دهندهٔ اهمیت و گستردگی این امپراتوری در دوره‌های مختلف است.

نقش‌برجسته‌های سنگی، انواع سفال‌های کتیبه‌دار به خط آرامی و پهلوی اشکانی، پیکرک، ظرف، مجسمه و انواع تکوک (ریتون)های سفالین، مفرغی، شیشه‌ای، سیمین و زرین در اندازه‌های کاربردی، طبیعی و کوچک، از آثار منسوب به اشکانی‌ها است. مجسمهٔ بزرگ‌زادهٔ اشکانی حکایت از دانش اشکانیان در فلزکاری به‌ویژه ریخته‌گری پیکره‌های بزرگ دارد.

مجسمهٔ بزرگ‌زادهٔ اشکانی / الیمایی، شمی، خوزستان

مومیایی طبیعی موسوم به مرد نمکی شامل سر یک انسان و پای این شخص در چکمهٔ چرمی که همراه آن دو چاقوی آهنی، یک شلوارک پشمی، یک میلهٔ نقره‌ای، یک قلاب سنگ، تکه‌هایی از طناب چرمی، چاقو تیزکن، گردو، تکه‌های سفالین یک آبخوری کوچک و تکه‌های پارچهٔ طرح‌دار یافت شده است.
زنجان، اواخر دورهٔ اشکانی - اوایل دورهٔ ساسانی (۱۷۰۰-۱۸۰۰ سال پیش)
سدهٔ دوم و سوم میلادی

دورهٔ ساسانی
(۶۵۱ - ۲۲۴ میلادی)

ساسانیان که در ۲۲۴ میلادی قدرت را در دست گرفتند، مدعی تداوم دورهٔ باشکوه هخامنشی بودند و هنر شاهانهٔ ساسانی به لطف نقوش پارچه‌های ابریشمی، ظروف سیمین زراندود و گچبری‌هایشان در سراسر آسیا و اروپا گسترش یافت. گچبری‌ها و موزاییک‌کاری‌های بی‌نظیر در بخش تاریخی موزه از تزیینات معماری باشکوه این دوره در تپه‌حصار دامغان، چال‌ترخان در ری، حاجی‌آباد و بیشاپور در فارس به دست آمده است. اشیاء فلزی، به‌ویژه ظروف سیمین، در اشکال متنوع، با نقوش انسانی و حیوانی گوناگون تزیین شده است. در این دوره سکه‌ها را با نقش پادشاهان با انواع تاج‌ها، تزیینات آرایشی و کتیبه‌های پهلوی ساسانی، با دقت و ظرافت بسیار ضرب کرده‌اند.

بشقاب سیمین زراندود
ساری، مازندران
دورهٔ ساسانی

نیم‌تنهٔ گچی یک صاحب‌منصب، حاجی‌آباد، فارس، دورهٔ ساسانی

سکهٔ سیمین
شاپور دوم
حاجی‌آباد، فارس
دورهٔ ساسانی

موزه ایران باستان

به نام خدا

مجموعهٔ موزهٔ ملی ایران، به عنوان مهم‌ترین و قدیم‌ترین موزهٔ کشور، دارای بیشترین یافته‌های باستان‌شناسی حاصل از کاوش‌های علمی از دوران پارینه‌سنگی تا اسلامی است که شامل دو موزهٔ «ایران باستان» و «موزهٔ باستان‌شناسی و هنر اسلامی ایران» است. موزهٔ ملی ایران در سال ۱۳۱۶ خورشیدی در اولین بنای موزه‌ای کشور گشایش یافت. این بنا را آندره گدار، معمار فرانسوی، با الهام از طاق کسرا و کاخ فیروزآباد فارس طراحی کرد و دو معمار ایرانی، عباسعلی معمار و استاد مراد تبریزی اجرای آن را به عهده گرفتند. «موزهٔ ایران باستان» شامل دو بخش «پیش‌ازتاریخ» با آثاری از دورهٔ پارینه‌سنگی قدیم تا اواخر هزارهٔ چهارم پیش‌ازمیلاد (یعنی از کهن‌ترین دوره تا پیش از ابداع نگارش) و «دوران تاریخی» با آثاری از اواخر هزارهٔ چهارم پیش‌ازمیلاد (یعنی آغاز به‌کارگیری نگارش) تا پایان دورهٔ ساسانی است.

مدل سه بعدی مجموعه موزهٔ ملی ایران

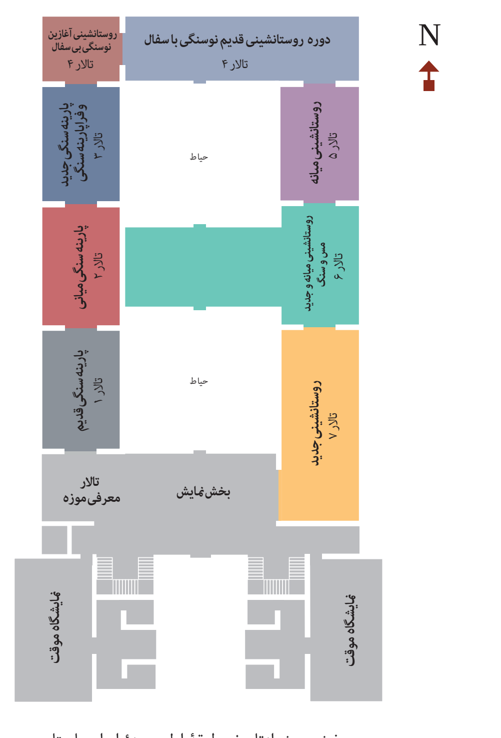

بخش پیش‌ازتاریخ، طبقهٔ اول، موزهٔ ایران باستان

پارینه‌سنگی

پیش‌ازتاریخ

دوران پارینه‌سنگی ـ فراپارینه‌سنگی

دورهٔ شکار و جمع‌آوری خوراک

کهن‌ترین دست‌ساخته‌های انسان در ایران از مکان‌های باستانی کَشَف‌رود در خراسان، گنج‌پَر و غار دربَند در گیلان، شیوه‌تو در مهاباد و لادیز در سیستان و بلوچستان به دست آمده و شامل ابزارهای سنگی دورهٔ پارینه‌سنگی قدیم است که بیش از یک میلیون تا حدود دویست و پنجاه هزار سال قدمت دارد. انسان‌های اولیه از این ابزارها برای شکستن استخوان، بریدن پوست و گوشت، تراش چوب و ساخت ابزارهای دیگر استفاده می‌کردند. این آثار در تالار ۱ به نمایش درآمده است.

دورهٔ پارینه‌سنگی میانی پیش از دویست هزار سال قبل آغاز شد و تا حدود چهل هزار سال پیش به طول انجامید. انسان نئاندرتال و احتمالاً انسان مدرن اولیه در همین دوره در ایران می‌زیستند. آثار این دوره، شامل ابزارهای ساخته‌شده از سنگ چخماق و بقایای سنگوارهٔ جانوران یافت‌شده در غارها و پناهگاه‌هایی مانند غارهای کُنجی و قَمَری (لرستان)، قلعه‌بُزی و محوطهٔ نیاسر (اصفهان) در تالار ۲ به نمایش درآمده است. ابزارهای مهم این دوره انواع خراشنده و ابزار نوک‌تیز است که برای قصابی لاشهٔ شکار، آماده‌سازی پوست و کارهایی از این دست استفاده می‌شده است.

ساتور ـ سنگ مادر
کشف‌رود، خراسان
پارینه‌سنگی قدیم

ابزار بزرگ سه وجهی
امر مردگ، دشت مهران، ایلام
پارینه‌سنگی قدیم

پارینه‌سنگی

دورهٔ پارینه‌سنگی جدید که حدود ۴۰ هزار سال پیش آغاز شد و حدود ۲۰ هزار سال پیش به پایان رسید، با ورود انسان هوشمند امروزین و فرهنگ آنها به ایران همزمان است. در این دوره ساخت ابزارهای سنگی از تیغه و ریزتیغه رواج یافت و در کنار آن‌ها استفاده از ابزارهای استخوانی و تزیینات شخصی مانند آویز صدفی، دندان حیوانات و همچنین گِل اُخرا به عنوان مادهٔ رنگی نیز متداول شد. از سکونت‌گاه‌های مهم این دوره غار یافته در لرستان و غارهای ملاورد و خر در کرمانشاه است که نمونه‌هایی از اشیاء آن در تالار ۳ به نمایش درآمده است.

مشخصه‌های دورهٔ بعد یا فراپارینه‌سنگی، ابداع ابزارهای ترکیبی، استفاده از سنگِ ساب و ذخیره‌سازی مواد خوراکی است. این دوره از حدود ۲۰ هزار سال پیش آغاز می‌شود و در حدود ۱۲ هزار سال پیش با اتمام عصر یخبندان به پایان می‌رسد. نمونه‌های آثار این دوره از مکان‌هایی مانند غار علی‌تَپه در مازندران و پناهگاه پاسنگر در لرستان در تالار ۳ به نمایش گذاشته شده است.

از دیگر آثار دوران پارینه‌سنگی بقایای سنگوارهٔ حیوانات گوناگون، از مکان‌های باستانی واقع در زاگرس و البرز است. کهن‌ترین مجموعهٔ آن‌ها شامل بخش‌هایی از سنگوارهٔ گونهٔ منقرض‌شده‌ای از خرس موسوم به خرس غار و همچنین دندان گوزن به‌دست‌آمده از غار دربند در گیلان، با بیش از ۲۰۰ هزار سال قدمت، و مجموعه‌ای از بقایای سنگوارهٔ کفتار، خرس و گورخر از غار وزمه (کرمانشاه) با قدمت بین ۷۰ تا ۱۰ هزار سال است. یک تکه‌استخوان با اثر بُرش به‌جای‌مانده از ابزارسنگی و استخوان آهو و اسب‌سانان از دیگر نمونه‌های جالب توجه است که در غار قلعه‌بزی اصفهان کشف شده و بیش از ۴۰ هزار سال قدمت دارد.

تیزهٔ ارجنه
غار یافته، لرستان
پارینه‌سنگی جدید

آویز ساخته‌شده از صدف
غار علی‌تپه، مازندران
فراپارینه‌سنگی

سنگ مادر لوالوا
هرسین، کرمانشاه
پارینه‌سنگی میانی

دورهٔ نوسنگی

دورهٔ نوسنگی و مس سنگی

دورهٔ روستانشینی و شکل‌گیری شهرها

(حدود ۱۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰ سال پیش)

از اواخر دورهٔ فراپارینه‌سنگی، گروه‌های شکارورز به‌تدریج در اردوگاه‌های فصلی ساکن شدند. این اردوگاه‌های اولیه به‌تدریج در تمام طول سال مسکونی شدند و روستاهایی با واحدهای مسکونی ساخته شده از سنگ و خشت در منطقهٔ زاگرس شکل گرفتند. گونه‌های خودرو غلاتی چون گندم، جو و گونه‌های وحشی گوسفند، بز و خوک در منطقه زاگرس یافت می‌شدند. ساکنان این روستاهای اولیه موفق به اهلی‌کردن برخی گونه‌های حیوانات و کاشت غلات و در نهایت تولید خوراک شدند. در نتیجه جمعیت افزایش یافت و روستاهای جدید در خارج از این هسته‌های مرکزی، در دشت‌های آبرفتی و مناطقی مانند خوزستان، فارس و مرکز فلات ایران شکل گرفتند.

هرچند استفاده از ابزار و ظروف سنگی پیش از تشکیل‌شدن روستاها متداول بود، اما یکی از مهم‌ترین ابداعات دورهٔ نوسنگی را می‌توان تولید سفال (۶۸۰۰ - ۷۰۰۰ پیش‌ازمیلاد) دانست. تا پیش از تولید سفال، انسان صرفا با استفاده از مواد اولیهٔ طبیعی و با تغییر شکل دادن آن‌ها، ابزارهای مختلف را تولید می‌کرد. سفال ماده‌ای است که در طبیعت وجود ندارد و با شکل‌دادن گل و حرارت دادن آن ساخته می‌شود. ظروف و اشیاء سفالی بسیار پایدار هستند به گونه‌ای که پس از حدود ۹۰۰۰ سال از ساخت آن‌ها، هنوز از بین نرفته است. به‌نظر می‌رسد که این فناوری بسیار مهم، برای نخستین‌بار در غرب و جنوب‌غرب ایران پدیدار شد. سفال‌های اولیه بیشتر ساده و خشن بودند، اما با گذشت زمان بر ظرافت آن‌ها افزوده شد و سفالگران سطح سفال‌های ساده را با نقوش هندسی، حیوانی، انسانی و گیاهی تزیین کردند. از نمونه سفال‌های این دوره می‌توان به سفال‌های یافت شده در روستاهای اولیهٔ تپه سنگ‌چخماق، تپه جری، تپه موشکی، قلعه‌رستم، تپه چغابنوت، تپه حاجی‌فیروز و ... اشاره کرد.

پیکرک گلی گراز، تپه سراب، کرمانشاه
حدود ۶۱۰۰ - ۷۰۰۰ پیش‌ازمیلاد

ظرف سفالی، تپه زاغه، دشت قزوین
حدود ۴۸۰۰ـ۵۲۰۰ پیش‌ازمیلاد

ماکت سفالی خانه،
تپهٔ سنگ چخماق، سمنان
حدود ۵۷۰۰ پیش‌ازمیلاد

دورهٔ نوسنگی

روستاهای اولیه از خانه‌های ساده و ساخته‌شده از چینه و خشت خام و سقف کاه‌اندود تشکیل شده بودند؛ پس از مدتی به خانه‌های چند اتاقی تبدیل شدند که در مواردی با مواد رنگی تزیین شده بودند. پیچیدگی روابط اجتماعی و تبلور باورهای مذهبی موجب شد تا مکان‌هایی برای نیایش همگانی ایجاد شود. مجموعهٔ بزرگ و قابل توجه پیکرک‌های گوناگون گلی به‌دست‌آمده از روستاهای دورهٔ نوسنگی، نشانهٔ دیگری از ظهور و بروز چنین عقاید انتزاعی است که نمونه‌های آن از سراب و سنگ‌چخماق در بخش پیش‌ازتاریخ موزه دیده می‌شود. یکی از مهم‌ترین پیکرک‌های گلی انسان از تپه‌سراب کرمانشاه به‌دست آمده که بیش از نه هزار سال قدمت دارد و به الههٔ باروری سراب مشهور است. در این دوره برای درو غلات از داس‌های ترکیبی با دسته‌های چوبی یا استخوانی و تیغهٔ سنگ‌چخماق استفاده شده است.

می‌توان گفت توسعه و پیشرفت در ابتدای دورهٔ نوسنگی همزمان با یکجانشینی این فرصت را به وجود آورد که جوامع اولیهٔ روستایی بر تولید غذا کنترل داشته باشند و همین امر منجر به افزایش جمعیت شد. با افزایش جمعیت و به دنبال آن افزایش روابط اجتماعی میان افراد، کشمکش‌ها و تضادهای اجتماعی نیز افزایش یافت و هنجارها و قوانین اجتماعی جدیدی برای برطرف کردن مشکلات و کشمکش‌های اجتماعی پدید آمد. این روند به‌طور اجتناب‌ناپذیری منجر به تشکیل یک طبقه نخبه برای هدایت و رهبری جامعه و تفکیک اقتصادی شد و در پایان مجموعهٔ توسعه اجتماعی منجر به یک تغییر اجتماعی بنیادین دیگر شد که از آن با عنوان دوران شهرنشینی و تشکیل جوامع حکومتی (دولت-شهرها) یاد می‌شود.

باید در نظر داشت که پیش از شروع دوران شهرنشینی، افراد و سازمان‌های اجتماعی کنترل اقتصادی را برعهده داشتند. در اواخر دورهٔ روستانشینی یعنی حدود ۵۰۰۰ سال پیش‌ازمیلاد مهرهای مسطح (استامپی) رواج یافتند. این ابزار ساده و اولیه برای کنترل دادوستد کالاها و شکل‌گیری شبکهٔ مبادلات گسترده، در لایه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی به‌کار می‌رفت و سرانجام منجر به تأسیس سازمان‌های سیاسی و حکومت‌ها شد. نمونه‌هایی از این مهرها در مکان‌هایی مانند باکون، گیان و سه‌گابی یافت شده‌اند که در موزه قابل مشاهده هستند. علاوه بر ساخت مهرها، ساخت و استفاده از دیگر اشیاء گلی مانند اشیاء شمارشی یا ژتون، ابزار ریسندگی یا سردوک و پیکرک نیز در این دوره رایج شد.

کاسهٔ سفالی مخروطی شکل، تل باکون الف، فارس
حدود ۴۱۰۰ - ۴۵۰۰ پیش‌ازمیلاد

ظرف سفالی، سیلک، کاشان
حدود ۳۳۵۰ـ۳۷۵۰ پیش‌ازمیلاد

ظرف سفالی، شوش، خوزستان
حدود ۴۰۰۰ـ۴۳۰۰ پیش‌ازمیلاد

دورهٔ مفرغ

شکل‌گیری حکومت‌های اولیه و جوامع شهرنشین

(حدود ۷۰۰ – ۳۳۰۰ پیش‌ازمیلاد)

دورهٔ مفرغ (۳۰۰۰ تا ۱۵۰۰ پیش‌ازمیلاد) دوره‌ای از تاریخ ایران است که مهم‌ترین دست‌آوردهای آن استفادهٔ گسترده از آلیاژ مفرغ و همزمان با آن برداشتن نخستین گام‌ها برای تشکیل حکومت است. فناوری دستیابی به آلیاژ مفرغ (آمیزه‌ای از مس و قلع) به تولید گستردهٔ اشیای مفرغی مانند ظرف، جنگ‌افزار، یراق‌آلات اسب، پیکره‌های انسانی وِ جانوری، آثار تزیینی و آیینی مانند سرسنجاق، بازوبند و گردنبند و سرعَلَم‌ها منجر شد. در لرستان، کرمانشاه و ایلام مجموعه‌های متعدد مفرغیِ به‌دست‌آمده از نظر هنری منحصربه‌فرد است و در آن‌ها بر نقوشِ جانوری، انسانی، گیاهی، اساطیری و ترکیبی تأکید بسیار شده است. از محوطه‌های مهم این دوره می‌توان به گودین، گیان، شوش، شهرسوخته، شهداد، یحیی، یانیق و ... اشاره کرد.

ظرف سنگی
جیرفت، کرمان
هزارهٔ سوم پیش‌ازمیلاد

نیم تنهٔ گلی
شهداد، کرمان
هزارهٔ سوم پیش‌ازمیلاد

کاسهٔ پایه‌دار با نقش بز کوهی و درخت
شهرسوخته، سیستان و بلوچستان
هزارهٔ سوم پیش‌ازمیلاد

سنجاق مفرغی، لرستان
حدود ۱۲۰۰ پیش‌ازمیلاد

سرتبر مفرغی
گورستان زالواب، کرمانشاه
حدود ۱۰۰۰ - ۱۲۰۰ پیش‌ازمیلاد

ساعات و روزهای بازدید:

همه روزه به استثنای برخی از ایام سوگواری
بهار و تابستان: ۱۹ـ۹
پاییز و زمستان: ۱۷ـ۹

تهران، خیابان امام خمینی، نبش خیابان سی تیر، خیابان پروفسور رولن، پلاک ۱

تلفن: ۶-۶۶۷۰۲۰۶۱
فکس: ۶۶۷۴۶۱۶۴
کدپستی: ۱۱۳۶۹۱۷۱۱۱

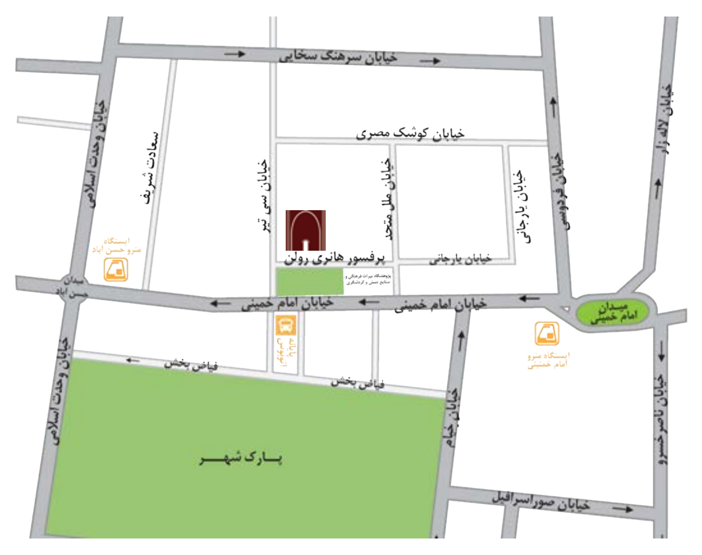

نقشهٔ موقعیت و راه‌های دسترسی به موزهٔ ملی ایران

بین ۲-۱ میلیون سال پیش — پارینه‌سنگی قدیم
- پراکنش انسان راست‌قامت از افریقا به آسیا و اروپا
- شکار و جمع‌آوری خوراک
- رواج صنعت ساخت ابزارسنگی الدووان و آشولی
- استفاده از آتش برای گرمایش و پخت

۲۵۰،۰۰۰ سال پیش — پارینه‌سنگی میانی
- انسان نئاندرتال و انسان مدرن اولیه
- رواج صنعت ابزارسازی موستری و شیوهٔ تراش لِوالوا
- گسترش استفاده از غار و پناهگاه صخره‌ای

۴۰،۰۰۰ سال پیش — پارینه‌سنگی جدید
- ورود انسان هوشمند جدید به ایران
- رواج صنعت ابزارسازی تیغه ـ ریزتیغهٔ بَرادوستی
- ساخت آویز و تزئینات شخصی، ابزار استخوانی

۲۰،۰۰۰ سال پیش — فراپارینه‌سنگی
- ابداع تیر و کمان و ابزارهای ترکیبی
- رواج صنعت ابزارسازی ریزتیغهٔ زرزی در زاگرس
- افزایش صید گونه‌های آبزی و پرندگان و استفاده از غلات خودرو

۱۲،۰۰۰ سال پیش — آغاز نوسنگی
- آغاز اهلی کردن دام
- آغاز کشاورزی
- ساخت ظروف سنگی
- تولید ریزتیغه با شیوهٔ فشاری

۹،۰۰۰ پیش‌ازمیلاد — روستانشینی آغازین، قدیم و میانه — نوسنگی با سفال
- آغاز روستانشینی
- آغاز سفالگری
- ساخت پیکرک‌های گلی و سنگی
- استفاده از مس به روش چکش‌کاری
- رواج حصیربافی

۴،۵۰۰ پیش‌ازمیلاد — روستانشینی میانه و جدید — مس و سنگ
- استفاده از فلز مس و استخراج نقره و طلا
- ابداع چرخ سفالگری
- رواج نخریسی و استفاده از پشم
- رواج استفاده از مهرهای مسطح گلی و سنگی
- استفاده از حیوانات در حمل بار و کشاورزی
- شکل‌گیری شهرهای اولیه

۳،۳۰۰ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ مفرغ / عیلام
- ابداع خط و نگارش
- گسترش شهرنشینی
- گسترش مبادلات و تجارت
- حکومت عیلام آغازین و عیلام قدیم
- آغاز تولید اشیاء مفرغی

۱،۵۰۰ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ آهن I
- استفاده از فلز آهن
- عیلام میانه
- ساخت معبد چغازنبیل

۱،۲۰۰ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ آهن II
- پیدایش سلسله‌های محلی
- تولید و رواج اشیاء آهنی
- گسترش استفاده از تکوک(ریتون)های سفالی
- شکل‌گیری عیلام نو I

۸۵۰ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ آهن III
- تشکیل حکومت مانا
- تشکیل حکومت الیپی
- تشکیل حکومت ماد
- پادشاهی عیلام نو I و II
- تولید ظروف سفالی لعابدار (با استفاده از اکسید فلزات)

۵۵۹ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ هخامنشی
- تأسیس نخستین امپراتوری
- استفاده از فارسی باستان، عیلامی و آرامی در نوشتار
- صدور منشور کورش
- ایجاد تشکیلات چاپارخانه و پست و جادهٔ شاهی
- حفر مجدد کانال سوئز در ۵۱۶ پ.م
- ضرب سکه به فرمان داریوش

۳۳۰ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ سلوکی
- مرگ اسکندر در ۳۲۳ پ.م
- تأسیس سلسلهٔ سلوکی
- رواج هنر هلنی در ایران

۲۵۰ پیش‌ازمیلاد — دورهٔ اشکانی
- آغاز حکومت اشکانیان در ۲۵۰ پ.م
- استفاده از خط و زبان پهلوی اشکانی
- سیستم حکومتی ملوک‌الطوایفی
- استفاده از گچبری در تزئینات داخلی معماری

۲۲۴ میلادی — دورهٔ ساسانی
- رسمی شدن آیین زرتشتی
- ایجاد استحکامات دفاعی در مرزهای ایران (دربند، تمیشه و ...)
- طراحی و ساخت سیستم‌های آبرسانی و سدسازی
- ایجاد مراکز سکونتی با پلان‌های از پیش تعیین شده
- تلاش برای گسترش مرزهای ایران به زمان هخامنشی

۶۵۱ میلادی

متن: فریدون بیگلری، یوسف حسن‌زاده، کامیار عبدی، عباس علیزاده، جبرئیل نوکنده
عکس: ندا حسین طهرانی، نیما محمدی فکورزاده، امیر فرزاد، محبوبه قلیچ خانی و آرشیو موزهٔ ملی ایران
طراحی و اجرا: ام‌البنین غفوری و یوسف حسن‌زاده
ناشر: موزهٔ ملی ایران، ۱۳۹۸، چاپ پنجم

http://irannationalmuseum.ir/fa/
ravabet.nmi@gmail.com
https://www.instagram.com/irannationalmuseum_en/
https://www.instagram.com/irannationalmuseum_fa/

۱۳۹۸
انتشارات
موزهٔ ملی ایران